

महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळातर्गत नोंदित
कामगार व त्यांच्या कुटुंबियांना स्पर्धा परिक्षा
पूर्वतयारी प्रशिक्षण योजना राबविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग,
शासन निर्णय क्र.मकाक-१०/२०१७/प्र.क्र.२८०/कामगार-१०
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : २९ जून, २०१८

प्रस्तावना -

महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळातर्गत नोंदित कामगार व त्यांच्या कुटुंबियांसाठी केंद्रीय लोकसेवा आयोग, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग व विविध स्पर्धा परिक्षा इत्यादिंच्या तयारीसाठी मार्गदर्शन वर्ग सुरु करण्यात यावेत. कामगारांचा व कामगारांच्या पाल्यांचा प्रशासनातील सहभाग वाढावा या उद्देशाने कामगारांच्या, अशा परिक्षांना, पात्र कुटुंबियांसाठी राज्यातील विविध कामगार कल्याण केंद्र वा कामगार कल्याण मंडळाच्या उपलब्ध वास्तुंमध्ये स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शनाचे वर्ग सुरु करण्याचा प्रस्ताव मंडळाकडून शासनास प्राप्त झाला आहे. सदर योजना राबविण्यासाठी महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळाने स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन वर्गाकरिता काम करणा-या नामांकित व अनुभवी संस्थांकडून प्रस्ताव मागविले होते. सदर प्रस्तावांची छाननी करून प्रभारी कल्याण आयुक्त, महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळ यांनी प्रबोधन बहुउद्देशीय संस्था संचलित, स्पेक्ट्रम अँकडमी, नाशिक या संस्थेची शिफारस शासनास केली आहे. सदर खाजगी प्रशिक्षक संस्थेस व सदर योजनेस मान्यता प्रदान करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय -

कामगारांच्या पाल्यांनी विविध स्पर्धा परिक्षांमध्ये उतुंग यश मिळवून प्रशासनातील त्यांचा सहभाग वाढावा या हेतूने कामगारांच्या, स्पर्धा परिक्षांना, पात्र कुटुंबियांसाठी राज्यातील विविध कामगार कल्याण केंद्र वा कामगार कल्याण मंडळाच्या उपलब्ध वास्तुंमध्ये स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शनाचे वर्ग सुरु करण्यास या शासन निर्णयान्वये मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे. तसेच प्रभारी कल्याण आयुक्तांच्या शिफारशीनुसार सदर योजना राबविण्यासाठी प्रबोधन बहुउद्देशीय संस्था संचलित, स्पेक्ट्रम अँकडमी, विड्युल पार्क, गंगापूर रोड, नाशिक या खाजगी प्रशिक्षण संस्थेस खालील प्रमाणे प्रशिक्षण, कालावधी, शुल्क तथा शुल्क अदा करण्याचे टप्पे इत्यादी तपशीलास शासनाची मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे -

अ. क्र.	कोर्सचे नाव	कोर्स कालावधी	कोर्स शुल्क	शुल्क अदा करण्याचे टप्पे
१	बैंक रिक्रूटमेंट / स्टाफ सिलेक्शन / रेल्वे रिक्रूटमेंट / एमबीए एन्ट्रन्स	३ महिने	कोर्चिंग, स्टडी मटेरियल, टेस्ट सिरीज इ. मिळून एकूण रु.१००००/- (प्रति विद्यार्थी)	१ ला हप्ता ५० % - वर्ग सुरु झाल्यावर २ रा हप्ता ५० % - वर्ग संपल्यानंतर
२.	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग (राज्यसेवा परिक्षा)	६ महिने	कोर्चिंग, स्टडी मटेरियल, टेस्ट सिरीज इ. मिळून एकूण रु.२२०००/- (प्रति विद्यार्थी)	१ ला हप्ता ४० % - वर्ग सुरु झाल्यावर २ रा हप्ता - ४० % - (३ रा महिना) ३ रा हप्ता २० % - वर्ग संपल्यावर
३.	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या (PSI/ GST INSPECTOR(STI)/ ASO	४ महिने	कोर्चिंग, स्टडी मटेरियल, टेस्ट सिरीज इ. मिळून एकूण रु.१५०००/- (प्रति विद्यार्थी)	१ ला हप्ता ५० % - वर्ग सुरु झाल्यावर २ रा हप्ता ३० % - दुस-या महिन्यामध्ये ३ रा हप्ता २० % - वर्ग संपल्यानंतर

४.	लिपिक टंकलेखक, पोलिस भरती, तलाठी भरती व इतर सरलसेवा भरती परिक्षा	२ महिने	कोर्चिंग, स्टडी मटेरियल, टेस्ट सिरीज इ. मिळून एकूण रु.८०००/- (प्रति विद्यार्थी)	१ ला हप्ता ५० % - वर्ग सुरु झाल्यावर २ रा हप्ता ५० % - वर्ग संपल्यानंतर
५.	केंद्रीय लोकसेवा आयोग, नागरी सेवा परिक्षा	८ महिने	कोर्चिंग, स्टडी मटेरियल, टेस्ट सिरीज इ. मिळून एकूण रु.४५०००/- (प्रति विद्यार्थी)	१ ला हप्ता ४० % - वर्ग सुरु झाल्यावर २ रा हप्ता - ३० % - (४ था महिना) ३ रा हप्ता ३० % - वर्ग संपल्यावर

२. उपरोक्त प्रमाणे प्रदान करण्यात येणारी शासन मान्यता ही खालील अटीच्या अधिन राहून देण्यात येत आहे -

- १) सदर योजना ही महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळाकडील नोंदित कामगार व त्यांच्या कुटूंबियांसाठी राहील. सदर स्पर्धा परिक्षांच्या मार्गदर्शन वर्गासाठी विद्यार्थी निवडताना पात्रता धारण करणा-या लाभार्थ्यांमधून गुणवत्तेच्या आधारावर, चाचणीच्या माध्यमातून लाभार्थी उमेदवारांची कामगार कल्याण मंडळाने निवड करावी. त्यासाठी संबंधित संस्थेने मंडळास सर्वतोपरी विनामूल्य सहकार्य करावे. कामगार कल्याण मंडळाने उपलब्ध करून दिलेल्या लाभार्थ्यांनाच संबंधित संस्थेने प्रशिक्षण प्रदान करावे.
- २) सदर लाभार्थी हा महाराष्ट्र राज्याचा अधिवासी असावा.
- ३) प्रशिक्षणासाठी पात्र ठरलेल्या लाभार्थ्यांकडून मंडळाने खालील प्रमाणे नाममात्र दराने फी आकारावी -
  - अ) केंद्रीय लोकसेवा आयोगाच्या परिक्षा वर्गासाठी रु. ५००/-
  - ब) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या व अन्य परिक्षा वर्गासाठी रु.२५०/-
- ४) या योजनेचा लाभ फक्त प्रशिक्षणापुरताच असेल, उमेदवारांना निवासाची वा अन्य व्यवस्था स्वतः करावी लागेल.
- ५) एकूण प्रशिक्षणार्थी उमेदवारांपैकी ३० टक्के जागा मुलींसाठी राखीव असतील . जर प्रशिक्षण संस्थेने प्रशिक्षणासाठी विहित केलेल्या मानकांची पूर्तता करणा-या इच्छुक मुली उपलब्ध न झाल्यास, सदर मुलींसाठी राखीव जागा नोंदित कामगारांच्या मुलांसाठी उपलब्ध करून देण्यात याव्यात. सदर बाबत कल्याण आयुक्तांनी इच्छुक व पात्र मुलींना डावलले जाणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- ६) स्पेक्ट्रम अँकडमी, नाशिक या संस्थेस सदर स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन वर्ग सुरु करण्याचे काम हे सन २०१८-१९ व सन २०१९- २० या दोन वर्षांकरिता प्रदान करण्यात येत आहे. शासनाच्या पूर्वमान्यतेशिवाय सदर कालावधी मंडळास वाढविता येणार नाही.
- ७) केंद्रीय लोकसेवा आयोग व महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या विविध परिक्षांसाठी इच्छुक उमेदवारांच्या संख्येनुसार कामगार कल्याण मंडळाच्या विभागीय स्तरांवर मार्गदर्शन वर्ग सुरु करण्यात यावेत. अन्य स्पर्धा परिक्षांसाठीचे मार्गदर्शन वर्ग हे स्थानिक पातळीवरील पात्र इच्छुक उमेदवारांच्या उपलब्धतेनुसार सुरु करण्यात यावेत.
- ८) एका बँचमध्ये साधारणतः ३० ते ५० लाभार्थी असावेत. काही अपवादात्मक प्रकरणी लाभार्थ्यांची संख्या ३० पेक्षा कमी असली तरी प्रशिक्षण वर्ग सुरु करणे संबंधित संस्थेवर बंधनकारक राहील. तसेच निवड झालेला लाभार्थी प्रशिक्षण वर्ग सुरु झाल्यावर पहिल्या महिन्यात १० दिवस गैरहजर राहिल्यास अथवा प्रशिक्षणासाठी इच्छुक नसल्याचे आढळल्यास त्या लाभार्थ्यांच्या जागी प्रतिक्षा यादीतील अन्य लाभार्थी मंडळाने उपलब्ध करून द्यावा.

९) सदर योजना राबविताना लाभार्थी हा अन्य शासकीय योजनेचा लाभ घेत नाही याची संबंधित संस्थेने खात्री करावी. तसेच लाभार्थ्यांना एकावेळी एकाच परिक्षा मार्गदर्शन वर्गाचा लाभ घेता येऊ शकेल.

१०) सदर योजना राबविताना तिची परिणामकारकता व तिचा लाभार्थ्यांना होणारा फायदा याबाबतचा मुल्यमापन अहवाल दर सहा महिन्यांनी किंवा प्रत्येक प्रशिक्षण वर्ग संपल्यानंतर, यापैकी जो कमी कालावधी असेल त्या कालावधीचा अहवाल लाभार्थ्यांच्या अभिप्रायासह मंडळास व शासनास सादर करण्याची जबाबदारी ही संबंधित संस्थेची राहील.

११) योजना मंजूरीनुसार प्रशिक्षणाचे साहित्य प्रशिक्षणाच्या वेळी लाभार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी व साहित्य वाटपाचा अहवाल मंडळास सादर करण्याची जबाबदारी संबंधित संस्थेची राहील.

१२) योजना सुरु केल्यानंतर कामगार कल्याण मंडळातील पदाधिकारी / अधिकारी / कर्मचारी तपासणीसाठी / भेटीसाठी प्रशिक्षणाच्या ठिकाणी आल्यानंतर त्यांना योजना / प्रशिक्षणाबाबतची आवश्यक ती सर्व माहिती उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी संबंधित संस्थेची राहील.

१३) सन २०१८-१९ या आर्थिक वर्षात सदर योजनेवर कामगार कल्याण मंडळाच्या उपलब्ध अर्थसंकल्पिय तरतूदीतून रुपये १.०० कोटी इतका निधी खर्च करण्यास शासन मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे. सदर योजनेस मोठया प्रमाणावर प्रतिसाद लाभल्यास व अधिक निधीची आवश्यकता भासल्यास सदर तरतूद रु.३.०० कोटी प्रतिवर्ष पर्यंत वाढविता येऊ शकेल. सदर योजनेवर मंजूर रकमेपेक्षा अधिक रक्कम खर्च होणार नाही तसेच प्रत्येक वर्गनिहाय निश्चित केलेल्या शुल्क अदा करण्याच्या टप्प्यांच्या मर्यादा पाळल्या जातील याची कल्याण आयुक्त यांनी दक्षता घ्यावी. तसेच मंडळाकडे निधीची तरतूद उपलब्ध न झाल्यास अथवा अपरिहार्य कारणास्तव रक्कम अदायगीस विलंब झाल्यास संबंधित संस्थेस कोणत्याही प्रकारचा दावा दाखल करता येणार नाही अथवा त्यावर व्याज मागता येणार नाही. सदर योजना राबविण्यासाठी शासनामार्फत मंडळास कोणतेही अर्थसहाय्य उपलब्ध केले जाणार नाही, सर्व वित्तीय जबाबदारी ही मंडळाची राहील.

१४) लाभार्थ्यांची यादी, त्यांना द्यावयाचे प्रशिक्षण, प्रशिक्षणाचे ठिकाण, उपलब्ध कालावधी इत्यादी बाबत कामगार कल्याण मंडळाने संबंधित संस्थेस कळविल्यानंतरच मार्गदर्शन वर्ग सुरु करण्यात यावेत.

१५) प्रशिक्षण घेणा-या विद्यार्थ्यांचा हजेरीबाबतचा मासिक व तिमाही अहवाल संबंधित संस्थेने मंडळास व शासनास सादर करावा. प्रशिक्षणार्थी उमेदवारांची प्रशिक्षण वर्गातील किमान ८५ टक्के उपस्थिती विचारात घेऊन प्रत्यक्षात परिक्षेस बसलेल्या उमेदवारांच्या प्रमाणात उपरोक्त प्रमाणे विहित करण्यात आलेल्या दरानुसार व टप्पानिहाय शुल्काचे वितरण मंडळामार्फत संबंधित प्रशिक्षण संस्थेस करण्यात यावे.

१६) प्रशिक्षीत उमेदवारांचा आधारकार्ड क्रमांकासह डाटाबेस ठेवणे, उमेदवारांशी संपर्क व समन्वय ठेवणे, निवड झालेल्या उमेदवारांच्या नावांची यादी मंडळास व शासनास सादर करणे, प्रशिक्षण वर्गाच्या लाभार्थ्यास त्याच्या प्रशिक्षण कालावधीत वाचनालयाची सुविधा विनामुल्य उपलब्ध करून देणे इ. जबाबदारी संबंधित संस्थेची राहील. तसेच त्याचप्रकारच्या प्रशिक्षणासाठी लाभार्थी पुन्हा प्रशिक्षण घेण्यास इच्छुक असल्यास सदर लाभार्थ्यास रेशनरी चार्जेस पोटी केंद्रीय लोकसेवा आयोगाच्या परिक्षेसाठी रु.१०००/- व महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या व इतर परिक्षांसाठी रु.५००/- इतकी रक्कम त्यांना प्रशिक्षण देणा-या संस्थेकडे भरावी लागेल.

१७) संबंधित संस्थेकडून प्रशिक्षणार्थींना नियमानुसार व त्यांच्या आवश्यकतेनुसार अद्यावत प्रशिक्षण दिले गेले नाही किंवा तशा तकारी प्राप्त झाल्यास व सदर तकारींमध्ये तथ्य आढळून आल्यास सदर संस्थेची मान्यता रद्द करण्यात येईल व अशा प्रकरणी झालेला मंडळाचा खर्च हा संबंधित संस्थेकडून वसूल करण्यात येईल. याबाबत अंतिम निर्णयाचा अधिकार शासनाचा राहील.

१८) प्रस्तुत स्पर्धा परिक्षा प्रशिक्षण वर्गासंदर्भात, लाभार्थी निवडी संदर्भात तसेच निधी खर्च करण्याबाबत कोणताही मुद्दा उपस्थित झाल्यास त्याचे संपूर्ण उत्तरदायित्व कामगार कल्याण मंडळाचे राहील.

१९) वरील प्रमाणे सर्व अटी व शर्ती मान्य असल्याबाबत व सदर योजनेची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यास कटिबद्ध असल्याबाबत रुपये १०० च्या स्टॅम्पेपर वर संबंधित संस्थेने कामगार कल्याण मंडळाशी करारनामा करणे अनिवार्य असेल.

२०) सदर योजना प्रभावीपणे राबविण्यासाठीची आवश्यक ती सर्व कार्यवाही कल्याण आयुक्त, महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळ यांनी तातडीने करावी.

३. सदर शासन आदेश महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २०१८०६२९१७२८२४०३१० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने,

(सतिश भारतीय)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

प्रभारी कल्याण आयुक्त, महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळ, मुंबई.

प्रत माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीस्तव-

१. संचालक, प्रबोधन बहुउद्देशीय संस्था संचलित स्पेक्ट्रम अँडमी, नाशिक.
२. महालेखापाल, (लेखापरीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर.
३. जिल्हा कोषागार अधिकारी, मुंबई.
४. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
५. मा. मंत्री (कामगार) यांचे खाजगी सचिव.
६. मा. राज्यमंत्री (कामगार) यांचे खाजगी सचिव.
७. मा. प्रधान सचिव (कामगार) यांचे स्वीय सहाय्यक.
८. उप सचिव (कामगार-१०) यांचे स्वीय सहाय्यक.
९. निवड नस्ती (कामगार-१०)